

De vmbo onderwijs praktijk spreekt

Voldoende en goed opgeleid personeel. Hoe krijgen we dat voor elkaar? De bouwbranche zelf heeft in de loop der tijd een prachtig systeem ontwikkeld om jonge mensen klaar te stomen voor het vak.

De bouw & infra opleidingsbedrijven en natuurlijk BGA, het opleidings- en detacheringsinstituut van de Aannemersfederatie, zijn voorbeeldige exponenten van dit systeem. Maar voordat de leerlingen hier terechtkomen, hebben ze al verschillende keuzes gemaakt. Na de basisschool de keuze voor een voortgezette opleiding aan een vmbo en eenmaal op het vmbo de keuze voor de afdeling Bouwen, Wonen en Interieur (BWI). Voordat ze instromen in roc's – c.q. de opleidingsbedrijven – hebben ze ten slotte gekozen voor een bouw- of infra-technisch georiënteerd uitstroomprofiel. Hoe zorgen we ervoor, dat in deze tijd de instroom op peil blijft? Dus, dat voldoende jongens en meisjes een keuze maken voor de bouw en infra? Hoe houden we het opleidingsniveau op peil? Deze en andere vragen leggen we voor aan docenten BWI van een vijftal vmbo's verspreid over heel Nederland. Mensen uit de onderwijs-praktijk die niet vaak genoeg geraadpleegd kunnen worden. Hun stem klinkt echter zelden door bij de beleidsmakers. BouwBelang vindt dat verkeerd en legt het spreekwoordelijke oor te luister.

"We merken dat de bouw nog steeds staat te springen om goede ambachtsmensen"

Freek Oort is docent Bouwtechniek aan Scholengemeenschap RSG Tromp Meesters in Steenwijk. De vmbo-opleiding aan deze scholengemeenschap kent twee uitstroomopeningen: schilderen en bouwtimmeren. Oort geeft les in schilderen en reclame. Daarnaast gaat hij per 1 augustus aanstaande de functie van coördinator regio 3 (noord) voor het platform BWI (Bouwen, Wonen, Interieur) vervullen.

"Het vmbo-bouwonderwijs is nog steeds ontzettend leuk en vooral ook dynamisch. Een van de grootste problemen is echter het afnemende aantal leerlingen bouwtechniek. We zien dat terug in de klassen. De 4^e klas telt vijftien leerlingen en de 3^e klas slechts zeven. In de schilderklassen zijn dat respectievelijk 6 en 7. Dat zijn overigens wel de kaderleerlingen. De klassen worden daarnaast aangevuld met leerlingen uit het speciaal onderwijs, maar deze zullen meestal nooit het niveau van de kaderleerlingen kunnen bereiken.

Ondanks de crisis biedt de bouwsector nog voldoende kansen op een baan met perspectief. We merken dat de bouw nog steeds staat te springen om goede ambachtsmensen en over het algemeen hebben onze leerlingen weinig moeite om werk te vinden. Daar ligt het dus niet aan.

Het oude lts-imago speelt ons nog steeds parten. Dat hangt als een blok aan ons been. Daar kunnen we van af komen door te proberen beter aan te sluiten bij de huidige onderwijstrends. Dat betekent dat je duidelijk moet zien te maken, maar ook benadrukken dat elk bouwberoep creatieve aspecten kent. Dat is denk ik toch iets waar de bouwtechniek in het vmbo-onderwijs winst kan behalen.

Ik vind het bovendien erg jammer dat de technische opleiding maar al te vaak gerelateerd wordt aan het mavo-niveau. Terwijl de bouw toch

duidelijk behoefte heeft aan leerlingen met een hoger niveau. Het is een aspect waarbij weer het imago om de hoek komt kijken. Op onze school proberen we aan dat imago te sleutelen. Regelmatig gaan de teamleiders naar basisscholen om daar te vertellen over de opleidingen. Daarnaast wordt eenmaal per jaar een techniekdag georganiseerd waarbij de kinderen een verhaal krijgen, video's kunnen bekijken en in de praktijklokalen met hun handen wat kunnen maken. Mijn ervaring is dat de leerlingen over het algemeen best enthousiast zijn, maar doorslaggevend is toch telkens weer het niveau.

Ook de keuze van basisschoolleerlingen voor een opleiding bouwtechniek heeft met imago te maken. Ouders willen het hoogste niveau en dat is natuurlijk logisch. Maar eigenlijk kunnen ze beter kijken naar de interesse van hun kind. Bovendien vind ik, dat een bouwtechnische opleiding en een hoog of hoger niveau heel goed samen gaan, want in principe kunnen leerlingen vanuit vmbo nog altijd doorstromen naar mbo of zelfs hbo. En dat is altijd een heel goede weg geweest, weet ik uit eigen ervaring. Maar die weg wordt wel steeds moeilijker. De aanwas die wij hebben zijn vaak leerlingen uit het speciaal onderwijs en eerlijk gezegd hebben we toch graag ook kaderleerlingen. Maar ja, daarvoor zal het imago toch eerst omgebogen moeten worden."

“Een techniekdocent moet hart voor zijn vak hebben en de jongens enthousiast kunnen maken”

Henk van Ginkel is ict-coördinator/docent bouwtechniek op de Christelijke Scholengemeenschap Veenendaal en coördinator regio 4 (oost) van het vmbo-platform Bouwen Wonen en Interieur.

“Wij zijn op onze school vooralsnog niet bezig met het ontwikkelen van een breed technisch programma. We voelen ons niet genoodzaakt het onderwijs te hervormen naar een breed technisch programma, omdat we efficiëntieslagen maken op andere punten. Zo gaan we fuseren met de Christelijke Onderwijs Groep (COG), een overkoepelend orgaan waar ook het roc onder valt. In de derde klas hebben de leerlingen de ruimte om zich te oriënteren en in de vierde gaan we specialistisch verder met timmertechniek. Bij het verdelen van stageplekken houden we rekening met wat de leerling wil. Dat kan van alles zijn: van schilderen tot rietdekken. De stage is in het examenprogramma vooral een periode om te laten zien dat je over professionele vaardigheden beschikt, zoals op tijd komen, samenwerken en plannen. En die kunnen ze overal laten zien. Uiteindelijk krijgen ze alleen een diploma voor timmeren. Maar ze kunnen later ook gemakkelijk bij een rietdekker instromen als ze daar stage hebben gelopen. Contact met het bedrijfsleven is belangrijk. We hebben hier flink in geïnvesteerd en veel goede contacten opgebouwd. Verder worden we gesponsord door aannemers.

Een jaar of vijf geleden is de instroom in de richting techniek bij ons flink teruggelopen. Nu is die gelukkig weer gestabiliseerd. Daar mogen we blij om zijn, want in de regio daalt de instroom nog steeds heel hard. Eén van de redenen: we hebben nog niet zo lang geleden samen met het roc een nieuw schoolgebouw betrokken. Een leerling die bij ons zijn diploma haalt, kan na zijn examen in hetzelfde gebouw zijn opleiding vervolgen. De leerlingen blijven in een vertrouwde omgeving. Ouders zien dat als een voordeel.

Door samen te werken, kun je krachtigere opleidingen aanbieden. Bij metaal liep het eerst helemaal niet. Niet bij ons en niet bij het roc. Nu er aansluiting is gaat het een stuk beter.

In beginsel ben ik niet tegen een brede oriëntatie. Een leerling kan er beter vroeg achterkomen dat een bepaalde richting niets voor hem is. Je hoort nogal eens geluiden uit het bedrijfsleven dat die goede oude Its weer terug moet komen, maar daar ben ik het niet mee eens. De timmerman van vroeger is er niet meer en komt ook niet meer terug. Werkzaamheden zijn niet hetzelfde; er wordt nu bijvoorbeeld veel meer geprefabriceerd. De vakkennis moet natuurlijk wel op peil blijven.

Voor het overdragen van vakkennis heb je een stevig docententeam nodig. Een techniekdocent moet hart voor zijn vak hebben en de jongens kunnen enthousiasmeren. Als hij dat niet kan, zie je dat terug in de motivatie van de leerlingen. De instroom van goede docenten is helaas niet op peil. Scholen trekken docenten aan die niet gekwalificeerd zijn. Of er wordt een onderwijsassistent aangenomen.

Momenteel is de teruglopende instroom van bekwame docenten nog op te vangen, omdat de techniekafdelingen kleiner worden. Maar wat gebeurt er als de babyboomers met pensioen gaan en het in de bouw weer aan gaat trekken? Dan klinken er weer enthousiaste verhalen, kiezen meer leerlingen voor techniek en zal er een groot tekort aan docenten zijn.”

**"We zien graag,
dat ondernemers
gastlessen
verzorgen"**

Willem de Pagter is docent Bouwtechniek aan het Goese Lyceum en coördinator regio 2 (zuidwest) van het vmbo-platform Bouwen, Wonen en Interieur.

"Je zou het misschien niet verwachten, maar we merken op onze school weinig van de crisis in de bouw. Het heeft in ieder geval geen weerslag op de stemming. De eerste lessen beginnen om half negen, maar ik overdrijf niet als ik zeg dat de leerlingen al om acht uur voor de deur staan te trappelen. Wat ik verder duidelijk zie is dat de keuze voor techniek bij ons geen second choice is, zoals wel eens wordt beweerd. Er zijn leerlingen die sinds de kleuterschool al met zekerheid weten dat ze de bouw in willen gaan. Toch is de bekendheid van de mogelijkheden in de bouwsector nog beperkt. Ik zou het dan ook niet verkeerd vinden als er bij de gemengde theoretische leerweg, maar ook bij havo en vwo, een stukje techniek in het lesprogramma wordt opgenomen.

Op het Goese Lyceum werken we met een breed technisch programma. In het derde jaar krijgen de leerlingen wat mee van alle disciplines en vervolgens kiezen ze een uitstroomprofiel. We hebben een afdeling timmeren, fijn hout en metselen. De leerlingen stromen voor tachtig procent door naar aannemersbedrijven, een klein gedeelte richting fijn hout en interieur.

Hoewel de instroom vrij stabiel is de afgelopen jaren, verwacht ik toch dat we komende jaren wat moet inboeten. In andere delen van Zeeland is het nu al problematisch om voldoende leerlingen aan te trekken. Het gebeurt regelmatig dat een techniekafdeling op een school moet sluiten.

Om de instroom te bevorderen gebeurt er al heel wat om kinderen op basisscholen enthousiast te maken voor techniek. Zo wordt er veel gewerkt met 'het ontdekkasteel'. Dit is een lesconcept, waarbij kinderen spelenderwijs leren hoe leuk techniek is.

Wat wel enigszins problematisch is, is de oververtegenwoordiging van vrouwelijke basisschooldocenten. Hoe je het ook wendt of keert, over het algemeen hebben ze minder affiniteit met techniek. Mede daarom halen we basisschoolleerlingen tijdens de techniekweken naar onze school. In kleine groepen krijgen ze dan aangepaste praktijklessen.

Werving is één manier om dalende instroom tegen te gaan. Je moet het onderwijs ook aantrekkelijk maken door toekomstmogelijkheden te schetsen en voelbaar te maken. Daarvoor moet je goede contacten onderhouden met de roc's, de samenwerkingsverbanden en met het bedrijfsleven. Wij hebben onze contacten met het bedrijfsleven goed op orde. Daardoor zijn er geen problemen om stageplaatsen voor onze leerlingen te vinden. De vierdeklassers die bij ons uitstromen, krijgen vaak snel een baan via de samenwerkingsverbanden of rollen via de stages in een baan. Die samenwerking tussen jongeren en bedrijven is heel belangrijk. Dit proberen we aan te wakkeren door ondernemers gastlessen te laten geven.

Daarnaast moeten we uitdragen dat techniek een heel mooi vak is. Er wordt te vaak negatief over gesproken. Vergeet niet dat we mooie dingen maken en dat zonder techniek alles stil staat."

“Ik merk dat ook zzp’ers goed in staat zijn om de leerlingen te enthousiasmeren”

Albert Blankesteyn is docent bouwtechniek aan het Sterren College in Haarlem en coördinator regio 1 (west) Bouwen Wonen Interieur.

“In het verleden hadden we altijd goede contacten met het bedrijfsleven, maar de laatste tijd merken we dat brancheorganisaties zich steeds meer richten op het mbo. Tot nu toe heeft dit nog niet geleid tot problemen met het plaatsen van jongens op stages. Timmerlieden krijgen we met gemak onder de pannen, de metselaars wat moeilijker. Wat je wel merkt van de crisis is dat het type bedrijven dat leerlingen aanneemt, verandert. Het wordt steeds lastiger om leerlingen geplaatst te krijgen bij mkb-bedrijven. Die proberen uit alle macht hun eigen personeel te behouden en hebben geen plek voor een leerling die hen voor de voeten loopt. De kleinere bedrijven kunnen onze jongens wel goed gebruiken en hiernaast maken we gebruik van een nieuwe groep: de zzp’ers. We merken dat zij graag leerlingen aannemen. Ik merk dat een aantal zzp’ers goed in staat is om leerlingen enthousiast te maken voor de bouwnijverheid. En voor de leerling is het gunstig. Doorgaans krijgt hij bij een zzp’er te maken met meer uiteenlopende werkzaamheden. Het is dus afwisselender en hij krijgt wat meer verantwoordelijkheid. Als de leerlingen doorstromen naar een samenwerkingsverband komen ze toch uiteindelijk wel bij een erkend leerbedrijf terecht. Onze school staat in Haarlem, een typische witte-boorden-stad. Als leerlingen voor techniek kiezen, worden ze van huis uit gestimuleerd te

kieszen voor een richting waarbij je je handen niet vuil hoeft te maken. We doen veel om dit negatieve imago te ontcrachten. Elke vrijdagmiddag laten we basisschoolleerlingen komen. Die gaan aan de slag binnen de richting die hen aanspreekt. Dit heeft een positief effect; ik hoor soms dat kinderen met vwo-advies zelf liever naar onze school zouden willen.

Dat deze actie alleen niet voldoende is voor een positief imago, merken we als we ouders van zij-instromers op bezoek krijgen. Dus leerlingen die van de havo of van de theoretische leerweg komen. Ze zijn dan verrast dat er niet alleen jongens met bontkraagjes rondlopen. Het negatieve imago van vmbo scholen en in het bijzonder de technische afdeling is diep geworteld en als school kun je hier maar beperkt wat aan veranderen. Als het tijdens het journaal over arbeidsongeschikten gaat, komt er steevast een bouwvakker op een steiger of een stratenmaker op z’n knieën in beeld. Heel veel mensen denken dat de bouw zwaar en vies werk is, waar je uiteindelijk arbeidsongeschikt van wordt. Wie in de bouw werkt, weet dat dat beeld volledig achterhaald is. Toen ik nog in de bouw werkte, moest ik zware kozijnen de trap op sjorren. Tegenwoordig heb je daar mechanische hulpmiddelen voor. Ik vind dat beleidsmakers meer moeten doen om het negatieve imago van de bouwnijverheid te bestrijden.”

Eric-Jan Bakers is docent Bouwen, Wonen en Interieur op het Kempenhorst College in Oirschot en tevens coördinator regio 5 (zuid) bij het vmbo-platform BWI.

“Recentelijk heeft onze school besloten het voorliggende nieuwe, brede technisch programma te omarmen. Meer ruimte dus voor oriëntatie en minder voor diepgang. Na vele hervormingen die ik de afgelopen twintig jaren in het onderwijs heb meegemaakt, lijkt nu Bouwen, Wonen en Interieur aan de beurt te zijn om af te slanken. Daar word ik niet vrolijk van.

Begrijp me goed, ik snap wel dat je in een aantal gevallen niet aan hervormingen ontkomt. Steeds minder leerlingen kiezen voor techniek. Je zult wel wat moeten doen en dan is een voorbereidend kernprogramma voor vmbo-techniek opleidingen een te billijken koers. Iedereen heeft dan dezelfde startkwalificatie. Voor verdere specialisatie kan je dan terecht bij een vervolgopleiding op een roc. Daar kun je dan vakman worden. Toch vind ik het jammer dat we op onze school niet in staat zijn de bouwtechnische opleiding overeind te houden. Ik merk ook dat aannemers niet onverdeeld gelukkig zijn met deze ontwikkelingen. Zij krijgen dan via het roc mensen op de bouwplaats die nog midden in het proces van beroepskeuze zitten.

Regelmatig contact en overleg met bouwondernemers vind ik belangrijk. Wat ik van hen hoor, kan ik weer inbrengen in de lessen. De ondernemers zien weliswaar het belang van een brede oriëntatie; het is niet goed leerlingen te snel voor een keuze te stellen. Maar ze zien ook, dat je de leerlingen moet laten kennismaken met de mogelijkheden in het bouwvak. Daarom pleiten ook zij voor behoud van de richting Bouwen, Wonen en Interieur.

Als we de instroom van leerlingen op peil willen houden, moet het imago verbeterd worden. Daar begint het mee. Ik zal een voorbeeld geven. Op een doe-dag voor basisschoolleerlingen kwam een ouder naar me toe. Haar zoon wilde graag met zijn handen aan de slag, maar had advies gekregen voor de theoretische leerweg. Ik moest haar uitleggen, dat hij ook voor een kaderopleiding kan kiezen, die qua niveau bijna gelijkwaardig is aan de theoretische leerweg en tegelijkertijd meer op de praktijk is gericht. Het is blijkbaar nodig om mensen te overtuigen dat werken in de praktijk niet minderwaardig is. Dat overtuigen is wel belangrijk, want de ouders zijn een essentiële factor in de schoolkeuze.

Dit slechte imago heeft te maken met onbekendheid. Dus moet je naar buiten treden. Als je als school introvert bent, bereik je niets. Voor een vmbo-school is het belangrijk om veel goede contacten te hebben met het bedrijfsleven. We hebben twee keer in het jaar een projectweek, waarin we aan bedrijven laten zien wat we kunnen. En andersom laten we mensen uit het bedrijfsleven workshops geven in het bedrijf, waardoor leerlingen kennis kunnen maken met geavanceerde computergestuurde machines die we op school niet hebben.

Ook gaan onze 4^e-jaars leerlingen gedurende een geheel schooljaar elke donderdag op stage. Goed voor onze leerlingen en tevens bevorderlijk voor het onderhouden van de contacten met het bedrijfsleven. Je kunt dus verschillende dingen doen om het enthousiasme van leerlingen te vergroten. Het eenvoudigweg schrappen van de richting Bouwen, Wonen en Interieur is een stap in de verkeerde richting. Gelukkig kiest onze school om Bouwen, Wonen en Interieur goed te positioneren binnen het ‘Techniek breed’ programma.”

“Het is blijkbaar nodig om mensen te overtuigen dat werken in de praktijk niet minderwaardig is”